

Abstract

Power, Identity, and Security Politics: A New Theoretical Trinity?

For more than three decades, and despite numerous critics, the study of security politics among states has been dominated by structural realism and its power-permeated conceptualization of the international system. Within a constructivist framework, this article demonstrates how the identity concept can be theorized into a system-structural counterpart to the realist model, thereby not only filling out a conspicuous gap in the existing constructivist literature, but also paving the way for theoretically coupling power and identity in a simple, consistent and fruitful manner. The result is a state-centric model of systemic power and identity structures, the interplay of which creates a more or less stable main pattern of conflict that temporarily conditions the security behaviour of states in the international system. The explanatory power of the model is briefly illustrated in light of the overall patterns of state security behaviour in the post-Cold War era.

Key words: **Constructivism | structural realism | identity | power | state security behaviour**

Sammendrag

Studiet af international sikkerhedspolitik har gennem tre årtier – og trods vidtfavnende kritik – været domineret af den strukturelle realisme og dens magtbaserede strukturbegreb. Artiklen demonstrerer, hvordan konstruktivismens identitetsbegreb kan teoretiseres som en systemstrukturel pendant til den strukturelle realisme, hvilket ikke blot udfylder et iøjnefaldende tomrum i den konstruktivistiske litteratur, men også baner vejen for en sammenkædning af magt og identitet på en simpel, konsistent og frugtbar måde. Resultatet er en statscentrisk analysemodel bygget op omkring det internationale systems lagdelte, magt- og identitetsstrukturer, og det er i samspillet mellem disse strukturelle drivkræfter, at systemet periodevis stabiliseres i et specifikt hovedkonfliktmønster, som betinger staternes sikkerhedspolitiske adfærd. Analysemodellens forklaringskraft i forhold til den strukturelle realisme illustreres kort via den sikkerhedspolitiske udvikling efter den kolde krig.

Nøkkelord: **Konstruktivisme | strukturel realisme | identitet | magt | statslig sikkerhedspolitik**

Staters sikkerhedspolitik – i spændingsfeltet mellem magt og identitet

ANDREAS BØJE FORSBY
Dansk Institut for Internationale Studier

Introduktion

Magt, identitet og sikkerhedspolitik

Gennem årtier har det teoretiske omdrejningspunkt for studiet af staters militære sikkerhedspolitik været Kenneth Waltz' strukturelle version af realismen, som tilskriver magtbegrebet og det internationale systems anarkiske struktur afgørende forklaringskraft (Waltz 1979). Langt de fleste teoretiske bidrag har således taget afsæt i Waltz' systemiske teori og søgt at justere, supplere eller ligefrem pille den fra hinanden (fx Keohane 1986; Buzan m.fl. 1993; Legro & Moravcsik 1999; Wendt 1999; Vasquez & Elman 2003; se også bidragene i *International Relations*, 23(2), 2009). Ser man bort fra bestræbelserne på at dekonstruere den strukturelle realisme, er den mere konstruktive Waltz-kritik primært kommet fra realister og til dels også konstruktivister.

Realisterne har generelt søgt at udbygge Waltz' stramt formulerede systemiske model med nye variable såsom staternes sikkerhedspolitiske intentioner (Waltz 1987), geografiske forhold (Mearsheimer 2001) eller indre sammenhængskraft (Schweller 2006). Samtidig har den realistiske debat affødt en række nye grupperinger i opposition til Waltz' version af den strukturelle realisme, hvoraf især neo-klassiske realister (Rose 1998) og offensive realister (Mearsheimer 2001) har præget debatten. Det seneste årti er realisters kritik af Waltz vokset yderligere, for så vidt den faktiske sikkerhedspolitiske udvikling langt fra har understøttet de antagelser – såsom fremkomsten af multipolaritet – Waltz selv har fremsat ud fra sin teori (Waltz 1993). Det har affødt en helt ny unipolaritetslitteratur og frem

Jeg vil gerne takke Ole Wæver, Anders Wivel, Rens van Munster og to anonyme fagfællebedømmere for at have hjulpet mig til at præcisere mine teoretiske idéer.

for alt et opgør med den magtbalanceringstese, som har været et centralt element af den strukturelle realisme (fx Vasquez & Elman 2003; Wohlforth m.fl. 2007; Brooks & Wohlforth 2008; se også debatten i *World Politics*, 61(1), 2009).

Også fra konstruktivistisk hold er den strukturelle realisme blevet udfordret. Op gennem 90'erne demonstrerede konstruktivistiske studier, hvordan især identitetsbegrebet rummer et stærkt forklaringspotentiale i forhold til staternes sikkerhedspolitik (se fx Wendt 1992; Barnett 1996; Hopf 1998; Cronin 1999). De konstruktivistiske livtag med den strukturelle realisme kulminerede tilsyneladende med Alexander Wendts *Social Theory of International Politics* (1999), idet konstruktivisterne sidenhen har været mere optaget af at diskutere Wendts teoretiske univers end af at lancere alternative systemteoretiske bud (se fx forum i *Review of International Studies*, 26(1), 2000; Guzzini og Leander 2006). Sideløbende har der været ført en metateoretisk debat om konstruktivismens forhold til realismen. Her har nogle røster givet udtryk for de to tilganges grundlæggende uforenelighed, mens andre har advokeret for en teoretisk arbejdsdeling, hvor den strukturelle realisme suppleres med konstruktivistiske analyser af fx normer og identiteter (fx Duffield m.fl. 1999; Farrell 2002). Atter andre har påpeget muligheden af at indlejre realismens kernebegreber direkte i en konstruktivistisk ontologi i form af en såkaldt realistisk-konstruktivistisk tilgang, der samtidig distancerer sig fra de mere liberale (idealistiske) elementer af konstruktivismen (Barkin 2003; forum i *International Studies Review*, 6(2), 2004; Steele 2007).

Denne artikel lægger sig i forlængelse af den skitserede debat ved at levere et nyt konstruktivistisk bidrag til den sikkerhedspolitiske teoriudvikling. Påstanden er, at de hidtidige realistiske og konstruktivistiske forsøg på at revidere den strukturelle realisme ikke har givet os nogen brugbar systemteoretisk afløser for Waltz' teori. Realisterne har angivelig øget teoriens udsigelseskraft ved at inkorporere nye variable (typisk ikke-systemiske eller intersubjektivt orienterede) eller ved at revidere centrale antagelser (fx mht. magt kontra sikkerhed), men har herigennem samtidig givet køb på teoriens ontologiske stringens og almenyldighed. Omvendt har konstruktivisterne endnu ikke formået at forløse især identitetsbegrebets teoretiske forklaringspotentiale på systemniveau. Wendts stort anlagte teorieksercits fremstår således mere som en udviklingsmodel over historiske varianter af det mellemstatslige anarki end som en alternativ teori om statslig sikkerhedspolitik (Wendt 1999).

Ambitionen med denne artikel er netop at præsentere ikke blot et konstruktivistisk bud på en teoretisering af den internationale, systemiske struktur, men også en ny analysemodel for statslig sikkerhedspolitik. Artiklens tilgang er konstruktivistisk i den forstand, at identitetsbegrebet udgør det teoretiske omdrejningspunkt for bestræbelserne på at reformu-

lere de strukturelle logikker, der betinger den statslige sikkerhedspolitik. Men mere præcist kan tilgangen karakteriseres som *realistisk-konstruktivistisk*, dels fordi den udfolder en slags kvasi-essentialistisk ontologi centreret om staten som identitetsfællesskab. Og dels fordi reformuleringen af de strukturelle logikker ikke går gennem en rituel forkastelse, men derimod en videreudvikling af realismens magtcentrerede strukturbegreb. Det rummer nemlig stor udsigelseskraft, hvis blot det indlejres i en konstruktivistisk analyseramme med magt og identitet som komplementære, strukturelle drivkræfter for den statslige sikkerhedspolitik.

Artiklens fokus og opbygning

Artiklen vil demonstrere, hvordan magt og identitet kan kombineres på en simpel, konsistent og frugtbar måde inden for rammerne af en analysemodel, som giver mulighed for at forklare hovedlinjerne i stateres sikkerhedspolitik. Magt og identitet begrebsliggøres som særskilte systemiske strukturer (modellens uafhængige variable), og med afsæt i strukturerens samspil udledes en række idealtypiske, systemiske hovedkonfliktmønstre (modellens afhængige variabel), som spiller afgørende ind på staternes sikkerhedspolitiske adfærd. Som et kondenseret, formaliseret udsagn kan artiklens teoretiske ræsonnement beskrives således:

*En systemisk magtstruktur + en systemisk identitetsstruktur
= et systemisk hovedkonfliktmønster
=> hypoteser om overordnet sikkerhedspolitisk adfærd*

Lad mig indkredse artiklens dagsorden nærmere. For det første rettes fokus mod kollektiv identitetskonstituering med henblik på at opbygge en identitetsstrukturalistisk modellogik og dermed udfylde et tomrum i den eksisterende forskning. Magtbegrebet behandles mere indirekte og inddrages først som led i formuleringen af den samlede modellogik. For det andet er hensigten ikke at problematisere sikkerhedspolitik som statens primat, men derimod konstruktionen af dens sikkerhedspolitiske interesser. Mens staten hermed bliver et ontologisk forankringspunkt for analysemodellen, bliver det springende punkt at teoretisere den systemiske identitetsstrukturelle varians, som afføder forskellige incitamenter for staternes sikkerhedspolitik. Og endelig for det tredje er artiklens dagsorden helt overvejende teoretisk, om end artiklen afslutningsvis søger at illustrere modellens forklaringskraft over for den strukturelle realisme via en kursorisk gennemgang af den sikkerhedspolitiske udvikling efter den kolde krig.

Artiklen er inddelt i tre kapitler. Det første indledes med at skitsere de epistemologiske og ontologiske rammer for modeludviklingen. Herefter identificeres de ontologiske byggesten for modeludviklingen – statscentre-

rede identitetsstrukturer – hvilket baner vejen for en systemisk identitetsstrukturel logik baseret på teoretisk indsigt om kollektiv identitetskonstituering. I næste kapitel udvikles selve analysemodellen i tre etaper. Først rettes blikket mod det internationale systems dybe strukturer, hvor magtstrukturens dybereliggende forankring i den politiske struktur (anarki, funktionel enshed) rejser spørgsmålet om, hvordan de dybereliggende strukturer for den mellemstatslige identitetskonstituering begrebsliggøres. Derefter handler det om analysemodellens uafhængige variable (magt- og identitetsstrukturerne), hvor hovedudfordringen består i at teoretisere den systemiske identitetsstruktur. Endelig præsenteres modellens afhængige variabel (systemiske hovedkonfliktmønstre), og det anskueliggøres, hvordan magt- og identitetsstrukturer afføder et givet systemisk hovedkonfliktmønster. Det tredje kapitel opstiller – med afsæt i idealtypiske varianter af systemets hovedkonfliktmønstre – en række hypoteser om staters sikkerhedspolitik, som sammenlignes med den strukturelle realises forventninger. Afslutningsvis foretages en empirisk illustration af de konkurrerende hypotesers forklaringskraft med afsæt i perioden efter den kolde krig.

Identitetsstrukturalisme

Pragmatisme, kvasi-essentialisme og statscentrisme

Artiklens teoretiske dagsorden fordrer nogle indledende, metateoretiske betragtninger. I stil med de fleste (især amerikanske) konstruktivister anlægger denne artikel en pragmatisk tilgang til de videnskabsteoretiske spørgsmål, hvor skellet mellem en positivistisk og en kritisk reflektivistisk epistemologi nedtones (Adler 1997; Checkel 1998; Price & Reus-Smit 1998; Wendt 1999). Ifølge en pragmatisk tilgang er vores *intersubjektive* meningskonstruktion underlagt en række meningsbetingende vilkår, som betyder, at vores *viden* om virkeligheden ikke kan udlægges på en hvilken som helst måde, og at det således vil være muligt at skelne mellem mere eller mindre (logisk og empirisk) plausible udlægninger af virkeligheden. Det åbner op for en vis forankring af «positive» udsagn og betingede generaliseringer via brugen af konventionelle metodiske redskaber (teoriopbygning, hypoteseudledning, testning etc.), men altså under forudsætning af, at enhver viden kan revideres i lyset af nye og mere plausible udlægninger.

Spørgsmålet er så, hvad det indebærer i ontologisk forstand. Enhver konstruktivistisk analyse fokuserer på den intersubjektive meningskonstruktion, men hvor visse (kritiske) konstruktivister betoner den diskursive åbenhed, aktørernes voluntarisme og meningskompleksiteten i inter-

national politik (fx Kratochwil 2000, Zehfuss 2001; Fierke 2007), er de pragmatiske konstruktivister mere optaget af at identificere de diskursive rammer, strukturernes bindinger og de bagvedliggende vilkår i international politik (fx Barkin og Chronin 1994; Hall 1999; Hopf 2002). At ethvert socialt fænomen principielt set er foranderligt, gør det ikke nødvendigvis interessant at studere ændringsmulighederne. Den pragmatiske konstruktivisme forsøger i stedet med afsæt i eksempelvis socialpsykologien eller sociologien at begrebsliggøre de internationale meningsstrukturer (fx det internationale samfund, sikkerhedskulturer, normative regimer) og anskueliggøre, hvordan de betinger internationale adfærdsmønstre (hhv. internationale interventionsmønstre, freden mellem demokratier og stigmatiseringen af særlige våbentyper). Hvad angår spørgsmålet om meningsstrukturernes ontologiske status (virkelige eksistens), så vælger de pragmatiske konstruktivister at antage deres eksistens, så længe indirekte studier af strukturernes diskursive aftryk i tale, på skrift og via adfærd understøtter plausibiliteten heri. Sådanne meningsstrukturer vil udgøre en slags kvasi-essentialistiske, ontologiske byggesten (forankringspunkter) for modeludviklingen, hvor præfikset «kvasi» netop skal indikere de ontologiske fikseringers midlertidige karakter.

I forlængelse heraf kan staten defineres som en suveræn magtudøvende organisation (Tilly 1990: 1–2), som i denne sammenhæng kan anskues som en sedimenteret, kollektiv meningsstruktur og således fungere som en ontologisk byggesten for modeludviklingen (Wendt 1999: 215). Når stater gennem århundreder har manifesteret sig som magtfulde organisatoriske platforme for forankringen af territoriale, politiske fællesskaber, er der tale om en så stærkt rodfæstet ontologisk realitet, at en statscentrisk tilgang er et oplagt teoretisk udgangspunkt – ikke mindst i en sikkerhedspolitisk kontekst som følge af statens voldsmonopol (jf. Buzan m.fl. 1998: 49–55). At den lancerede kvasi-essentialistiske statscentrisme kan siges at afspejle en *realistisk*-konstruktivistisk tilgang understreges ydermere af, at artiklen i pagt med realismen vil fremhæve såvel systemets anarkiske struktur som menneskets ahistoriske gruppementalitet, som tilsammen understøtter en grundlæggende partikularisme i international politik (jf. Sterling-Folker 2004: 342). Imidlertid forudsætter en statscentrisk tilgang ikke nødvendigvis den strukturelle realismes teoretiske præmisser, hvor systemstrukturelle imperativer såsom selvhjælpsadfærd og stræben efter sikkerhed socialiserer de *identitetsløse* statsenheder (jf. Waltz 1979: 118). Hensigten er netop at demonstrere potentialet i en konstruktivistisk statscentrisme, som – trods en ligeledes systemisk indfaldsvinkel – åbner de statslige enheder og tilskriver deres kollektive identitetskonstituering selvstændig forklaringskraft. I modelanalytisk forstand vil ambitionen således være på den ene side at indlejre den dybe strukturelle kobling mellem anarki, stat og sikkerhed og på den anden side at teoretisere de

tværgående mellemstatslige, identitetsbetingede inklusions- og eksklusionsprocesser. Og med teoretiseringen af systemisk identitetsstrukturel varians banes vejen for en alternativ forklaringsmodel for staters sikkerhedspolitiske adfærd.

Statslig/mellemstatslig identitetskonstituering

Det næste skridt vil være at se nærmere på statslig/mellemstatslig identitetskonstituering, som kan behandles som to sider af samme strukturelle proces. Det suveræne statsfællesskab udgør ganske vist i sig selv en relativt distinkt identitetsenhed (nationen), men de fleste statslige identitetsprojekter udspiller sig samtidig i en bredere international politisk kontekst på tværs af de enkelte stater. I det følgende diskuteres det, hvordan (mellem)statslige identiteter begrebsliggøres, i hvilken udstrækning de betinger staternes interesser, og hvad det indebærer i en sikkerhedspolitisk sammenhæng. Svarene præsenteres i form af tre identitetsteoretiske hovedantagelser, som tilsammen lægger en stor del af fundamentet for analysemodellens strukturelle logik. Den første hovedantagelse lyder:

- 1) En (mellem)statslig identitet kan defineres som en intersubjektiv forståelse af rammerne for og indholdet af et givet politisk fællesskab, og den kollektive identitetskonstituering – dvs. opbygningen, forankringen eller ændringen af fællesskabets selvforståelse – vil i denne forstand handle om det, «vi er fælles om», som på samme tid nødvendigvis må udtrykkes relationelt mellem «os» og «dem».

Denne antagelse kan genfindes i forskellige varianter inden for den konstruktivistiske litteratur (Cronin 1999: 18–38; Wendt 1999: 193–246; Hopf 2002: 3–11; se også Neumann 1996: 142–54). I denne sammenhæng vil det være relevant at fremhæve to aspekter af identitetskonstitueringen, hvoraf det første handler om nødvendigheden af at fokusere på inklusion/eksklusion som komplementære dimensioner af identitetskonstitueringens narrative spillerum. Vi konstruerer på den ene side vores (mellem)statslige fællesskabsforestilling *inklusivt* med afsæt i en række elementer – fx geografi, etnicitet, sprog, værdier, ideer, historie, institutioner – som hævdes at binde fællesskabets medlemmer sammen på tværs af tid og rum. Men valget og fremhævelsen af bestemte fællesskabsdefinerende elementer fordrer på samme tid, at der fra disse elementer *eksklusivt* kan konstrueres forskelsrelationer til andre stater eller alternativt til interne, stigmatiserede grupperinger, historiske traumer m.v. (jf. Smith 1991: 4–8). Det er vigtigt at understrege denne dobbelte «bundethed» i identitetskonstitueringen, idet den langt fra er nogen fri og føjelig narrativ proces – og slet ikke på statsligt niveau. Det andet aspekt af den (mellem)statslige identitetskonstituering er selve differentieringslogikken, som teoretisk set kan

gradueres med hhv. den ubetydelige og den radikaliserede (dikotomiske) forskel som yderpunkterne på et kontinuum (jf. Eriksen 1993: 157–58). Heraf følger to pointer for modeludviklingen. Den ene er, at den enkelte stat på tværs af ubetydelige forskelle i vid udstrækning vil kunne identificere sig med bredere mellemstatslige fællesskaber med afsæt i fælles internationale kerneinstitutioner. Den anden er, at identificeringen af radikaliserede forskelle er en vigtig politisk – og i sidste instans sikkerhedspolitik – praksis for store komplekse, anonymiserede statsfællesskaber, eftersom den udvisker indre forskelle og stabiliserer den kollektive identitetskonstituering.

Den næste antagelse er helt central for et identitetsstrukturelt ræsonnement nemlig at kollektive identiteter betinger politisk handling (fx Jepsen m.fl. 1996: 60–61; Reus-Smit 1999: 29–30; Wæver 2002: 30; Buzan 2004a: 25–27):

2) (Mellem)statslig identitetskonstituering bygger på relativt træge og institutionaliserede, intersubjektive strukturer – såkaldte kerneinstitutioner – som ikke blot fungerer som en overordnet referenceramme for organiseringen af fællesskabet, men også på et basalt niveau angiver retningslinjerne for legitim politisk handling på fællesskabets vegne.

Identitetskonstitutionelle kerneinstitutioner kan defineres som den abstrakte essens af det (mellem)statslige fællesskabs selvforståelse, og idealtypiske eksempler omfatter liberalismen, kommunismen, etnocentrismen, monarkismen og den religiøse fundamentalisme. Kerneinstitutionerne rummer fundamentale, meningsgivende koder for fællesskabets selvforståelse og udgør således en dybtliggende, politisk referenceramme for de statslige beslutningstagere. Uanset hvilken type statsligt fællesskab der er tale om, vil dets kerneinstitutioner konstituere et rum for politisk handling, som beslutningstagerne generelt vil være bundet af – enten ud fra overbevisning, tvang eller instrumentelle hensyn (jf. Wendt 1999: 250). Statslige fællesskaber baseret på særskilte kerneinstitutioner som eksempelvis liberalismen eller kommunismen vil i væsentlige henseender adskille sig fra hinanden, idet deres respektive kerneinstitutioner rummer vidt forskellige retningslinjer for forholdet mellem stat og borger, for individets rettigheder og forpligtelser, for statens rolle i samfundet osv. Nogle politiske initiativer vil være langt mere forenelige med fællesskabets kerneinstitutioner end andre, mens atter andre vil være decideret utænelige. Pointen er ikke, at det er umuligt at føre en politik, der er uforenelig med fællesskabets selvforståelse, men blot at en sådan politik ikke er særlig sandsynlig eller stabil (Wæver 2002: 27).

Identitetsbetinget sikkerhedspolitik

Den tredje antagelse findes i adskillige versioner inden for den konstruktivistiske litteratur (fx Wendt 1992: 403–07; Barnett 1996: 400–13; Hopf 1998: 186–87; Cronin 1999: 8–13):

- 3) Enhver stat tager afsæt i egen selvforståelse – dvs. dens kerneinstitutionelle identitetsstrukturer – når den interagerer med andre stater, indgår i internationale inklusions- og eksklusionsmønstre, identificerer trusler og fører sikkerhedspolitik.

Antagelsen om, at identitet betinger sikkerhedspolitik, findes i en «stærk» og en «blød» variant. Hvor den statslige identitet ifølge den bløde variant blot fungerer som et slags *navigationskompass*, som benyttes til at differentiere mellem venner og fjender, partnere og konkurrenter (fx Rousseau 2006: 4), så udgør den statslige identitet ifølge den stærke variant en form for *konstruktionsmanual*, der på et langt mere gennemgribende plan konstituerer statens sikkerhedspolitiske interesser (fx Risse-Kappen 1996: 365–71). Ud fra en blød identitetsstrukturalisme vil man forvente, at fx en liberal-demokratisk stat indgår i relativt tæt forbundne sikkerhedsfællesskaber med ligesindede stater og forholder sig skeptisk eller ligefrem fjendtligt over for stater med alternative kerneinstitutioner. Ud fra en stærk identitetsstrukturalisme vil man ydermere forvente, at liberal-demokratiske stater vil opbygge multilaterale sikkerhedsinstitutioner med hinanden, tage vidtgående menneskerettighedshensyn i krigszoner, udvise tabsfølsomhed, søge at udbrede de liberal-demokratiske værdier osv. Med andre ord vil den statslige identitet udgøre en specifik manual for konstruktionen af sikkerhedspolitiske interesser. I lyset heraf vil modeludviklingen bygge på en blød variant af identitetsstrukturalismen, hvor den statslige identitet udelukkende anskues som et omverdensdifferentierende redskab, som betinger de internationale inklusions- og eksklusionsmønstre mellem staterne. Med en mindre vidtgående strukturalisme bliver det lettere at udvikle en model med generel udsigelseskraft.

Artiklens foreløbige argumentation kan opsummeres på følgende vis: Staten er et oplagt teoretisk forankringspunkt i en sikkerhedspolitisk sammenhæng, men ud fra et konstruktivistisk perspektiv bør der anlægges en identitetsbaseret tilgang til udledningen af statens sikkerhedspolitiske interesser. Ethvert (mellem)statsligt fællesskabs selvforståelse struktureres i en komplementær (inkluderende/ekskluderende) identitetskonstitueringsproces centreret om dybt indlejrede kerneinstitutioner, som fungerer som et navigationskompass i forhold til omverdenen. Og det er med afsæt heri, at stater tager del i de internationale inklusions- og eksklusionsmønstre, identificerer trusler og i sidste ende fører sikkerhedspolitik. *Hvordan* en (mellem)statslig identitet mere specifikt kan drive trussels-

konstruktion og sikkerhedspolitik, belyses dog ikke i denne artikel (se fx Gries 2005).

Hvor langt rækker denne identitetsstrukturalisme? Lad mig nævne nogle af dens væsentligste begrænsninger. For det første vil koblingen mellem identitet og sikkerhedspolitik være tættere, jo mere overordnet og vital den sikkerhedspolitiske problemstilling fremstår. Mens eksistentielle trusler altid til en vis grad konstrueres og håndteres ud fra statens selvforståelse, vil mindre centrale, sikkerhedspolitiske udfordringer snarere blive afgjort af fx bureaukratiske, interessegruppemæssige, lokale eller idiosynkratiske forhold (Wæver 2002: 27–28). For det andet skal kerneinstitutionerne i den (mellem)statslige selvforståelse opfattes som hegemoniske – ikke evigtgyldige – hvorfor oppositionelle kræfter indimellem vil reformulere essensen af den kollektive identitet (jf. Reus-Smit 1999: 31–32). Heri ligger en afgørende begrænsning i identitetsstrukturalismen, som forhindrer konstruktivismen i at ophøje de kollektive identiteter til en slags objektive «fixpunkter» i stil med en rationalistisk ontologi. For det tredje vil en kollektiv identitet ikke altid rumme entydige anvisninger for den sikkerhedspolitiske navigering, men det vil i sidste instans være inden for den suveræne stats egen politiske arena, at potentielle fortolkningsmuligheder klarlægges. Trusler mod et mellemstatsligt «vi» såsom «det liberaldemokratiske Vesten» skal således filtreres af de enkelte tilknyttede stater, førend truslerne i givet fald omsættes til sikkerhedspolitik (Barnett 1996: 411–12). For det fjerde vil især autokratiske regimers påberåbelse af bestemte identitetsstrukturer til tider fremstå som «ideologisk vinduespynt». Problemet er dog af begrænset betydning i denne sammenhæng, mest af alt fordi den skitserede (bløde) identitetsstrukturalisme vedrører *indbyrdes* mellemstatslige differentieringsmønstre, hvorved staternes identitetsmæssige positionering langt fra kun beror på deres egen officielle udlægning. Og for det femte vil statens sikkerhedspolitik ikke blot være en identitetsstruktureret praksis, men også en magtstruktureret praksis, hvilket modeludviklingen i næste kapitel gerne skulle demonstrere.

En sikkerhedspolitisk analysemodel

En systemisk tilgang

Med udgangspunkt i den skitserede identitetsstrukturalisme indsnævrer dette kapitel fokus til systemniveauet med henblik på at præsentere analysemodellen. Diskussionen omhandler fortsat den identitetsteoretiske dimension, da det er her, artiklen leverer et selvstændigt bidrag. Allerførst lidt om analyseniveauer. Ambitionen er at forklare stormagters overord-

nede sikkerhedspolitiske adfærdsmønstre. Det fordrer et systemisk perspektiv, hvor det internationale system anskues som en sammenhængende helhed af interagerende stater, hvis interaktion afføder visse relationelle dynamikker, som ikke lader sig reducere til de enkelte enheders «egen logik», og som derfor i stedet kan begrebsliggøres som systemstrukturelle (Waltz 1979: 18–37; se også Bull 1977: 9–10). Enhedsniveauet inddrages til gengæld ikke direkte i analysemodellen, idet relevansen heraf er størst ved studiet af specifikke stormagters sikkerhedspolitiske kursudsving (fx Katzenstein 1996).

Systemiske tilgange til statslig sikkerhedspolitik har nærmest været monopoliseret af den strukturelle realisme. Magtstrukturer er ganske vist nødvendige for at kunne forklare sikkerhedspolitik, men ikke tilstrækkelige. Fra et konstruktivistisk perspektiv giver magtstrukturer kun mening i deres intersubjektive kontekst, hvorfor magt- og identitetsstrukturer bør komplementere hinanden snarere end at optræde som særskilte variable i konkurrerende teorier (jf. Barkin 2003: 337–38). Udfordringen er dog som indledningsvis nævnt, dels at konstruktivismen på systemniveau endnu ikke har formået at levere nogen teoretisk (identitetsstrukturel) pendant til realismens magtcentrerede strukturbegreb, og dels at magt og identitet generelt har været teoretiseret på hver sin side af hævdvundne metateoretiske skillelinjer. Første del af udfordringen er af praktisk karakter og vil blive adresseret nedenfor. Den anden del er mere principiel, men såfremt artiklens pragmatiske tilgang accepteres, er der intet til hinder for at inkorporere både magt og identitet i en realistisk konstruktivistisk ontologi. De næste to afsnit demonstrerer, hvordan det kan gøres.

Internationale politiske og ontologiske strukturer

Analysemodellen tager afsæt i det tredelte strukturbegreb, som Kenneth Waltz lancerede i *Theory of International Politics* (1979), og som siden er blevet modificeret af blandt andre Ruggie (1983) og Buzan m.fl. (1993). Helt central er ideen om, at strukturen (for international politik) udtrykker, hvordan enhederne (staterne) står i relation til – dvs. er positioneret i forhold til – hinanden i systemet. Strukturbegrebet indeholder i sig selv en teoretisk distinktion mellem «dyb» struktur (1. og 2. lag – Ruggie 1983: 266) og «fordelingsmæssig» struktur (3. lag – Buzan m.fl. 1993: 51–54). Selv om min analysemodel henter sin strukturelle logik fra 3. lag, vil gennemgangen indledningsvis koncentrere sig om de dybe strukturlag for at anskueliggøre forankringen af og komplementariteten mellem magt- og identitetsstrukturerne.

Waltz begrebsliggør den internationale politiske strukturs to dybeste lag i henhold til «ordensprincippet» (anarki/hierarki, 1. lag) samt «den funktionelle differentiering af enhederne» (enshed/differentiering, 2. lag),

som tilsammen giver et billede af den politiske organisering af systemets enheder (Waltz 1979: 100–01). Den dybe strukturs generiske logik kan beskrives på følgende måde: International politik er kendetegnet ved en anarkisk struktur, som ansporer (socialiserer) de sikkerhedssøgende stater til selvhjælpsadfærd (konkurrence og imitation) og hæmmer staternes funktionelle differentiering, hvorved staternes relative magtposition (3. strukturlag) får en afgørende betydning (ibid.: 76–77). Denne beskrivelse af den internationale politiske struktur rummer en vis udsigelseskraft, men kan ikke stå alene, hvis man ønsker at kunne forklare statslig sikkerhedspolitik. Den bør suppleres af en tilsvarende systemisk og positionel begrebsliggørelse af den dybe, internationale identitetsstruktur, som her betegnes den ontologiske struktur for det internationale system. Denne består ligeledes af to lag:

- 1. strukturlag: Den ontologiske konstituering af enhederne
Hovedvariabel: Fragmentering/enhed
- 2. strukturlag: Den relationsmæssige differentiering af enhederne
Hovedvariabel: Suverænitet/integration

Lad mig kort beskrive den generiske, strukturelle logik, der binder den dybe ontologiske struktur sammen med identitetsstrukturen i 3. strukturlag. Enhederne i ethvert system vil som udgangspunkt være differentieret fra hinanden, hvis det overhovedet skal give mening at anskue dem som separate enheder. Antager man deres ontologiske *fragmentering*, vil det være nærliggende dernæst at forudsætte, at enhederne (fx stater) vil hæge om deres distinkthed og således søge at manifestere den i forhold til de øvrige stater i et samspil, der i statssystemets tilfælde omhandler den gensidige anerkendelse af staternes eksistens, rettigheder og forpligtelser som *suveræne* enheder i systemet. Ud fra denne dybdestrukturelle logik vil staternes identitetskonstitutionelle positionering (i 3. strukturlag) tjene til mere specifikt at markere deres relative distinkthed og dermed samtidig deres relative tilhørsforhold (inklusion/eksklusion) til det mellemstatslige fællesskab.

Et par uddybende bemærkninger er på sin plads, inden analysemodellens 3. strukturlag udspecificeres. Komplementariteten mellem de to sæt af dybe strukturer kommer til udtryk på flere planer. For det første er der en direkte parallel mellem begrebsliggørelsen af de politiske og ontologiske strukturer, hvilket skyldes, at de repræsenterer hver sit strukturelle perspektiv på det selvsamme internationale statssystem. Følgelig eksisterer der en stærk grad af samvarians mellem variablene i de to sæt af dybe strukturer (anarki/fragmentering => funktionel enshed/suverænitet) afspejlende det internationale systems strukturlogik set fra to forskellige vinkler. For det andet er introduktionen af de ontologiske (identitetsmæs-

sige) strukturer som supplement til de politiske (magtmæssige) strukturer ikke bare en relativt begrænset og konsistent udvidelse af et notorisk stramt strukturbegreb, men frem for alt en oplagt måde at bløde op på den strukturelle realismes isomorfiske tilgang til de statslige enheder. Med inkorporeringen af de statslige enheders ontologiske positionering forlenes strukturen nemlig med enhedernes egen konstitutionelle logik, som kan studeres på to niveauer. Enten indirekte i 2. strukturlag, hvor suverænitetsinstitutionen kan relativiseres som historisk struktur (se fx Barkin & Cronin 1994; Reus-Smit 1999; se også Buzan m.fl. 1993), eller direkte i 3. strukturlag, hvor den mellemstatslige identitetskonstituering med mellemrum udkrystalliserer sig i en ny systemisk konstellation. Sidstnævnte vil være det relevante fokus i denne modelsammenhæng.

Internationale magt- og identitetskonstellationer

På samme måde som de dybe, politiske strukturer sætter magtpositionering i centrum for den mellemstatslige interaktion, giver de dybe, ontologiske strukturer (fragmentering, suverænitet) identitetskonstitueringen en helt central rolle. Statslig identitet fungerer som sagt som et «navigationskompas» i forhold til omverdenen, hvor staten med afsæt i egne kerneinstitutioner interagerer med andre stater og herigennem benytter sig af både inkluderende og ekskluderende identitetskonstitueringspraksisser. Ét er, at staten vil søge at håndhæve dens identitetsmæssige (nationale) distinkthed og hermed suverænitet. Noget andet – og mere relevant i denne modelsammenhæng – er, at staten samtidig vil søge at fremme dens legitimitet og status som internationalt subjekt ved at opbygge fællesskabsrelationer med (kerneinstitutionelt) ligesindede stater og omvendt tage afstand fra, isolere eller ligefrem bekæmpe (kerneinstitutionelt) afvigende stater. Det er netop disse inklusions- og eksklusionsmønstre på systemniveau, som er interessante for modeludviklingen (se også Goddard & Nexon 2005: 45–46).

Det springende punkt bliver at indlejre den mellemstatslige identitetskonstituering i strukturbegrebet. Magt hentes ind i strukturen ved at anlægge en positionel vinkel i form af den relative fordeling af magt blandt enhederne (Waltz 1979: 97–98). Identitet kan underkastes en tilsvarende begrebslig manøvre. Det 3. lag af den systemiske, ontologiske struktur dækker således over den relative fordeling af indbyrdes uforenelige, systemiske identiteter blandt enhederne (staterne). De specifikke identitetsstrukturelle fordelinger kaldes *identitetskonstellationer*. Der sondres overordnet mellem tre typer af konstellationer, hvis strukturelle logikker er tilstrækkeligt forskellige til, at man kan tale om et identitetsstrukturelt skift, når systemet bevæger sig fra en konstellation til en anden: *Hege-
moni*, *dikotomi* og *polyfoni* (kendetegnet ved hhv. én, to eller adskillige

systemiske identiteter; se også Buzan m.fl. 1993: 63–64). Enhver systemisk identitet rummer en universalistisk (inklusiv eller eksklusiv) dagsorden, som tager afsæt i en specifik kombination af statslige kerneinstitutioner forankret i en eller flere ligesindede stater. Tre eksempler på systemiske identiteter i det 20. århundrede tæller det vestlige liberale demokrati, den sovjet-kommunistiske østblok og de fascistiske aksemagter. Inden for en given systemisk identitet vil der sagtens til tider kunne herske voldsom politisk divergens mellem de tilknyttede stater, som det bl.a. har været tilfældet mellem USA og Frankrig både før og efter den kolde krig (fx i 1966 og i 2003). Først når universalistiske statslige identiteter fremstilles som gensidigt uforenelige, kan man tale om særskilte systemiske identiteter i denne modelsammenhæng. I næste kapitel leveres et foreløbigt bud på det internationale systems specifikke identitetskonstellationer i løbet af de seneste århundreder.

Hvad angår magtstrukturerne i 3. lag (polariteten), vil de i modellen optræde i en lettere modificeret udgave som såkaldte magtkonstellationer. Det indebærer, dels at unipolaritet anskues som en stabil strukturel variant på linje med bipolaritet og multipolaritet (jf. Brooks & Wohlforth 2008: 12–13), og dels at begrebet systemmagt introduceres for stormagter, der udgør en magtpol i systemet som helhed og ikke blot i regional henseende (jf. Buzan 2004a: 40–45). Alle øvrige stater defineres her som sekundære magter. Hvorvidt en særskilt systemisk identitet understøttes af en sekundær magt (som fx Afghanistan under Taleban eller Kina efter det sino-sovjetiske brud i 60erne) eller af en systemmagt har stor betydning for systemets hovedkonfliktmønstre (jf. næste sektion). Et samlet overblik over det lancerede strukturbegreb med to dimensioner i tre lag fremgår af figur 1.

Systemiske hovedkonfliktmønstre

De to uafhængige variable i analysemodellen er nu på plads i form af systemets magt- og identitetskonstellation. Variablene spænder hver især over tre strukturelle varianter, og ved at kombinere dem opnås en ni-felts-topologi for modellens afhængige variabel. Hvert felt i typologien repræsenterer en specifik kombination af det internationale systems magt- og identitetsstrukturer, og med afsæt heri kan man konstruere ni idealtypiske varianter af *den internationale samfundsstruktur og dens respektive systemiske hovedkonfliktmønstre*. Magt og identitet er utvivlsomt afgørende strukturelle drivkræfter i staternes historiske opbygning og periodevis nedbrydning af det internationale samfund (jf. Buzan 2004a: 2–4). Andre drivkræfter såsom økonomi og teknologi spiller ligeledes en central rolle, men i denne sikkerhedspolitiske sammenhæng er det tilstrækkeligt at begrebsliggøre det internationale samfund og dets hovedkonfliktmønstre alene i

Figur 1. Lag og dimensioner i den systemiske struktur

	<i>International politisk struktur</i>	<i>International ontologisk struktur</i>
1. strukturlag	Den politiske organisering af enhederne – hovedvariabel: Anarki/hierarki	Den ontologiske konstituering af enhederne – hovedvariabel: Fragmentering/enhed
2. strukturlag	Den funktionelle differentiering af enhederne – hovedvariabel: Enshed/differentiering	Den relationsmæssige differentiering af enhederne – hovedvariabel: Suverænitet/integration
3. strukturlag (magt- og identitets- konstellation)	Den relative fordeling af aggregerede magtkapabiliteter blandt enhederne – hovedvariabel: Unipolaritet/bipolaritet/ multipolaritet	Den relative fordeling af indbyrdes uforenelige systemiske identiteter blandt enhederne – hovedvariabel: Hegemoni/dikotomi/polyfoni

henhold til magt og identitet. Med denne relativt snævre og instrumentelle begrebsafgrænsning adskiller artiklen sig fra den klassiske Engelske Skole-tilgang til det internationale samfund (se fx Bull 1977; Wight 1977; se også Buzan 2004b: 6–26).

Spørgsmålet er nu, hvordan man udleder de idealtypiske, internationale samfundsstrukturer og deres respektive hovedkonfliktmønstre (den afhængige variabel). Det forudsætter tre specifikke antagelser, som tilsammen baner vejen for modellens sammenkædning af magt og identitet med sikkerhedspolitik:

- 1 Staterne vil organisere sig omkring et eller flere *internationale samfundscentre* defineret som systemmagter, der samtidig repræsenterer særskilte, systemiske identiteter. Den internationale samfundsstruktur kan begrebsliggøres som mono-, duo- eller multicentrisk i henhold til antallet af internationale samfundscentre. Det nuværende internationale system er med andre ord monocentrisk (amerikansk unipol + liberal-demokratisk hegemoni), så længe en ny opstigende systemmagt ikke også samtidig udgør en konkurrerende systemisk identitet.
- 2 Systemets relative fordeling af magt og identitet i et antal internationale samfundscentre er afgørende for udkrystalliseringen af *hovedkonfliktmønstret* og hermed for det, man kan kalde *tyngden* i de internationale konfliktmønstre. Tyngden udtrykker nærmere bestemt, *hvordan* (på hvilken måde) det dominerende mønster i systemets kon-

fliktlinjer er organiseret. Hovedkonfliktmønsteret udkrystalliseres *mellem* særskilte internationale samfundscentre, med mindre systemet er monocentrisk.

- 3 Systemets underliggende identitetskonstellation er afgørende for intensiteten i den internationale identitetskonstituering og hermed for det, man kan kalde *entydigheden* af et givet konfliktmønster. Entydigheden udtrykker således, hvor markant hovedkonfliktmønsteret fremstår for de involverede systemmagter i forhold til systemets øvrige konfliktlinjer. Hovedkonfliktmønsterets relative entydighed er betinget af, hvorvidt der er én, to eller adskillige konkurrerende systemiske identiteter.

Med afsæt i disse tre hovedantagelser udspecificeres de ni idealtypiske hovedkonfliktmønstre, som kan variere ud fra de to dimensioner tyngde og entydighed (jf. figur 2 nedenfor). Hvad angår først *tyngden*, kan systemets hovedkonfliktmønster betegnes som:

- *koncentrisk*, hvis konfliktlinjerne udspiller sig mellem på den ene side en systemmagt (eller flere) og på den anden side en sekundær, revisionistisk stat eller evt. statsaspirerende aktør (eller flere).
- *intercentrisk*, hvis konfliktlinjerne udspiller sig mellem to (eller flere) systemmagter indbyrdes.

Hvad dernæst angår *entydigheden*, kan systemets hovedkonfliktmønster betegnes som:

- *diffust*, hvis konfliktlinjerne udspiller sig inden for en hegemonisk identitetskonstellation (dvs. der vil reelt ikke være tale om et *systemisk* konfliktmønster, men snarere om diverse regionale eller intrastatslige konfliktmønstre).
- *distinkt*, hvis konfliktlinjerne udspiller sig inden for en dikotomisk identitetskonstellation (dvs. der vil være tale om en enkelt, skarpt optrukken konfliktlinje, der gennemsyrrer hele systemets inklusions- og eksklusionsmønstre).
- *flertydigt*, hvis konfliktlinjerne udspiller sig inden for en polyfonisk identitetskonstellation (dvs. der vil være tale om forskellige potentielle forankringspunkter for hovedkonfliktmønsteret afhængigt af antallet af internationale samfundscentre og deres relative indbyrdes uforenelighed).

Et samlet overblik over analysemodellen fremgår af figur 2, der illustrerer sammenhængen mellem de to uafhængige variable og den afhængige variabel. Eksempelvis postulerer modellen, at et internationalt system karakteriseret af en hegemonisk identitetskonstellation og en multipolær magtkonstellation, vil afføde et koncentrisk, diffust hovedkonfliktmønster.

Hvad dette mere præcist indebærer for de sikkerhedspolitiske interaktionsmønstre anskueliggøres i artiklens afsluttende kapitel.

Figur 2. Analysemodel: Samspillet mellem internationale magt- og identitetsstrukturer (uafhængige variable) => strukturelle varianter af det internationale samfund og systemisk hovedkonfliktmønster (afhængig variabel)

		Systemisk identitetsstruktur (s. strukturniveau) (den relative fordeling af indbyrdes uforenelige, systemiske identiteter blandt enhederne) IDENTITETSKONSTELLATION		
		Hegemoni (1 systemisk identitet)	Dilotomi (2 systemiske identiteter)	Polyfoni (≥ 3 systemiske identiteter)
Systemisk magtstruktur (3. struktur-niveau) (den relative fordeling af aggregerede kapabiliteter blandt enhederne)	Unipolaritet (1 systemmagt) P	«Klassisk monocentrisme» => diffus, koncentrisk konfliktmønster	«Revisionistisk monocentrisme» => distinkt, koncentrisk konfliktmønster	«Centrifugal monocentrisme» => flertydigt, koncentrisk konfliktmønster
	Bipolaritet (2 systemmagter) P – P	«Samordnet monocentrisme» => diffus, koncentrisk konfliktmønster	«Klassisk duocentrisme» => distinkt, intercentrisk konfliktmønster	«Heterogen duocentrisme» => flertydigt, intercentrisk konfliktmønster
MAGT-KONSTELLATION	Multipolaritet (≥ 3 systemmagter) P – P – P +	«Oplestret monocentrisme» => diffus, koncentrisk konfliktmønster	«Koalition duocentrisme» => distinkt, intercentrisk konfliktmønster	«Klassisk multicentrisme» => flertydigt, intercentrisk konfliktmønster

[P = polær/systemisk magt; R = revisionistisk, sekundær stat eller statusspirende gruppering; ○ = systemisk identitet]

Sikkerhedspolitik i spændingsfeltet mellem magt og identitet

Fra konfliktmønstre til sikkerhedspolitik

Analysemodellen kombinerer magt- og identitetsstrukturer med henblik på at identificere det internationale samfunds hovedkonfliktmønstre. Spørgsmålet er så, hvordan man kommer fra hovedkonfliktmønstre til sikkerhedspolitik. Svaret kræver først en definition af sikkerhedspolitik, og dernæst at hovedkonfliktmønstrene omsættes til generelle hypoteser om sikkerhedspolitisk adfærd. Sikkerhedspolitik defineres her som de militære foranstaltninger, stater iværksætter som led i deres faktiske eller potentielle konflikter med andre stater. Ved at benytte en snæver definition af sikkerhedspolitik i stil med de realistiske sikkerhedsstudier (jf. Buzan m.fl. 1998: 2–5) vil de sikkerhedspolitiske hypoteser, som udledes af analysemodellen, være direkte sammenlignelige med den strukturelle realismes hypoteser, hvilket er afgørende for at kunne demonstrere modellens relative forklaringskraft. Herudover skal det pointeres, at analysemodellens udsigelseskraft primært retter sig mod stormagterne, eftersom mindre stater typisk anlægger et knapt så systemisk (snarere regionalt) sikkerhedspolitisk fokus.

Med afsæt i definitionen af sikkerhedspolitik kan modellens systemiske hovedkonfliktmønstre nu omsættes til hypoteser om staternes overordnede sikkerhedspolitiske adfærd. De militære foranstaltninger, som stater kan iværksætte, spænder vidt, og derfor inddeles de sikkerhedspolitiske hypoteser i to kategorier: Militære foranstaltninger af konfliktanticiperende og væbnet karakter. Disse to kategorier kan hver især inddeles yderligere i to underkategorier:

- Militære foranstaltninger af *konfliktanticiperende* karakter
 - Den eksterne balancerings type (dvs. hvilken form antager de overordnede alliancestrategiske mønstre?)
 - Den interne balancerings intensitet (dvs. med hvilken styrke foregår den interne militære oprustning blandt systemmagterne?)
- Militære foranstaltninger af *væbnet* karakter
 - Den væbnede konflikts type
 - Den væbnede konflikts intensitet

Figur 3 giver et samlet overblik over udledningen af de fire kategorier af sikkerhedspolitiske hypoteser i henhold til de to dimensioner af hovedkonfliktmønstret (tyngde og entydighed).

Figur 3. Modeludledte hypoteser om systemstruktureret sikkerhedspolitisk adfærd

Idealtypiske systemiske konfliktmønstre	Staters sikkerhedspolitiske adfærd			Den væbnede konflikts intensitet
	Militære foranstaltninger af konfliktanticiperende karakter Den eksterne balancerings type	Den interne balancerings intensitet	Militære foranstaltninger af væbnet karakter Den væbnede konflikts type	
Koncentrisk (tyngde)	Flokkende [center-periferi organisering af systemiske alliancemønstre]	---	Asymmetrisk [systemmagt vs. sekundær stat eller statsaspirerende gruppering]	---
Intercentrisk (tyngde)	Balancerende [centrisk polarisering af systemiske alliancemønstre]	---	Symmetrisk [systemmagt vs. ditto direkte eller via stedfortræderkrig]	---
Diffust (enyddighed)	Koordinerende [begrænset systemisk alliance-strategisk balancering]	Lav [begrænset oprustning af militære resurser blandt systemmagter]	Ikke-systemisk [regionale eller intra-statslige konflikter dominerer]	Lav [begrænset mobilisering af militære resurser blandt systemmagter]
Distinkt (enyddighed)	Inddæmmende [intens systemisk alliance-strategisk balancering]	Høj [fuld oprustning af militære resurser blandt systemmagter]	Systemisk [én systemisk konflikt dominerer]	Høj [fuld mobilisering af militære resurser blandt systemmagter]
Flertydigt (enyddighed)	Rivaliserende [generel systemisk alliance-strategisk balancering]	Medium/høj [varierende oprustningsmønstre blandt systemmagter]	Systemisk [forskellige systemiske konflikter sameksisterer]	Medium/høj [varierende mobiliseringsmønstre blandt systemmagter]

Skal modellens relative forklaringskraft illustreres, vil det være oplagt at udvælge en periode af verdenshistorien, hvor den strukturelle realisme og min konstruktivistiske model afføder divergerende hypoteser om stater sikkerhedspolitiske adfærd. Den første udfordring består i at identificere brugbare historiske perioder for en sådan komparativ test. Figur 4 nedenfor leverer et bud på, hvordan de seneste århundreder kan fordeles i henhold til analysemodellens to uafhængige variable. Mens skiftene i magtvariablen følger hævdvundne udlægninger af historien, afspejler identitetsvariablen historiske udsving min egen læsning af historien (Forsby, u.f.). Fordelingen af de historiske perioder i figur 4 indskrænker væsentligt mulighederne for at foretage en komparativ test. For det første er der grænser for, hvor langt tilbage i historien modellen har udsigelseskraft. Fra det territorialstatslige systems fødsel ved den Vestfalske Fred i 1648, som indvarslede fremkomsten af de funktionelt ensartede, anarkisk organiserede stater, gik der yderligere næsten 150 år, førend Den Franske Revolution for alvor åbnede op for den statslige identitetskonstituering ved at underminere kongemagtens enevældige personificering af staten (jf. Lauren m.fl. 2007: 21; Schroeder 1999: 67–72). Modellens udsigelseskraft rækker således næppe længere tilbage end 1789. For det andet fordeler størstedelen af den relevante historie sig på multipolære/polyfoniske og bipolære/dikotomiske formationer (1854–1989), som er uegnede til komparativ analyse, da de ikke afføder modstridende sikkerhedspolitiske hypoteser sammenlignet med den strukturelle realisme. Det efterlader fire brugbare historiske perioder (markeret med * i figur 4), hvoraf fokus her rettes mod den unipolære periode efter den kolde krig.

Rivaliserende hypoteser om tiden efter den kolde krig

Gennemgangen indskrænker sig herudover til at omhandle den ene kategori af sikkerhedspolitikken nemlig konfliktanticiperende militære foranstaltninger (jf. figur 3). At foretage en egentlig operationalisering og empirisk testning af de konkurrerende sikkerhedspolitiske hypoteser om tiden efter den kolde krig er ikke muligt i denne artikel. I stedet indikeres blot hypotesernes relative forklaringskraft ved hjælp af den eksisterende litteratur om periodens sikkerhedspolitiske adfærdsmønstre.

Skåret ind til benet kan man sige, at den strukturelle realisme forventer, at sikkerhedssøgende stater generelt vil udvise balancerende adfærd og i særdeleshed vil søge at balancere andre stater, hvis magtresurser (p.t. eller på sigt) giver dem en dominerende position i systemet (se fx Waltz 1979: 118–28). Et unipolært system er pr. definition ude af balance, og derfor vil stormagterne søge magtmæssigt at afbalancere unipolen (USA) via ekstern (alliancedannelse) og/eller intern (oprustning) balancering (jf. Layne 1993; Waltz 1993). Magtbalanceringsstesen er i forbindelse med

Figur 4. Historiske perioders tentative fordeling i henhold til idealtypiske konfliktmønstre

		Systemisk identitetsstruktur (β- strukturniveau) (den relative fordeling af indbyrdes tilførelse, systemiske identiteter blandt enhederne) IDENTITETSKONSTELLATION		
		Hegemoni (1 systemisk identitet)	Dikotomi (2 systemiske identiteter)	Polyfoni (≥ 3 systemiske identiteter)
Systemisk magtstruktur (β- strukturniveau) (den relative fordeling af aggregerede kapabiliteter blandt enhederne)	Unipolaritet (1 systemmagt) P	* [1689-2001 & 2008-: <i>den liberale orden</i>] => diffus, koncentrisk konfliktmønstre	* [2001-2008: <i>den globale krig mod terror</i>] => distinkt, koncentrisk konfliktmønstre	=> flertydigt, koncentrisk konfliktmønstre
	Bipolaritet (2 systemmagter) P - P	=> diffus, koncentrisk konfliktmønstre	[1945-1989: <i>liberalisme vs. kommunisme</i>] => distinkt, intercentrisk konfliktmønstre	=> flertydigt intercentrisk konfliktmønstre
	Multipolaritet (≥3 systemmagter) P - P - P +	* [1815-1853: <i>den europæiske koncert</i>] => diffus, koncentrisk konfliktmønstre	* [1792-1815: <i>republikanisme vs. monarkisme</i>] => distinkt, intercentrisk konfliktmønstre	[1853-1918 & 1918-1945: <i>nationalistiske imperier & Ω</i>] => flertydigt, intercentrisk konfliktmønstre
MAGT-KONSTELLATION				

Bush-administrationens egenrådige Krig mod Terror blevet fremført i en ny variant af strukturelle realister, som hævder, at USA i stedet er genstand for såkaldt «blød balancering» fra stormagternes side i form af koor-

dineret, diplomatisk modstand i internationale organisationer, indskrænkninger i supermagtens globale baserettigheder og strategisk samarbejde uden om supermagten m.v. (fx Pape 2005; Paul 2005; Walt 2009).

Imidlertid giver de seneste to årtiers alliancestrategiske og oprustningsmæssige mønstre intet belæg for at hævde, at perioden har været kendetegnet ved traditionel (hård) balancering af USA fra de øvrige (regionale) stormagters side, og den alternative tese om såkaldt «blød» stormagtsbalancering af USA efter 2001 baserer sig i bedste fald på tvivlsomme data (se Lieber & Alexander 2005; Brooks og Wohlforth 2008). Men snarere end at føre til et opgør med teoriens kerneantagelser har den manglende systemiske balancering affødt diverse forsøg på blot at revidere teorien. Nogle realister har gjort op med selve balanceringshypotesen ud fra empiriske studier (Wohlforth m.fl. 2007), mens andre har konstrueret en helt ny systemisk unipolaritetslogik, som indeholder begrænsede incitamenters for balancering af supermagten (Ikenberry m.fl. 2009). Atter andre har søgt at forklare den manglende balancering ud fra tidshorizonten (Layne 2009), intervenerende variable på enhedsniveau (fx Schweller 2006), intersubjektive variable såsom trusselsperception (fx Walt 2009), geostrategiske variable såsom USA's hemisfæriske afsondring (Mearsheimer 2001) osv. Pointen er ikke, at alle disse bestræbelser på at revidere den strukturelle realisme er forfejlede, men derimod at de mest plausible af dem involverer forklaringsfaktorer, som kompromitterer teoriens materialistiske og/eller holistiske (systemiske) ontologi (jf. Legro & Moravscik 1999: 54).

Den oven for præsenterede analysemodel synes omvendt bedre i stand til – ud fra en ligeledes systemisk, om end konstruktivistisk ontologi – at udlægge den sikkerhedspolitiske udvikling efter den kolde krig. Perioden kan inddeles i tre faser som følge af det identitetsstrukturelle brud, som indtraf 11/9 2001, hvor det liberal-demokratiske hegemoni udfordredes af en revisionistisk systemisk identitet i form af islamisk fundamentalisme. Ifølge figur 4 har perioden været kendetegnet ved hhv. en hegemonisk og en dikotomisk unipolær formation og således af et koncentrisk, systemisk konfliktmønster, som frem til 2001 var diffust og herefter distinkt indtil 2008. Et *koncentrisk* konfliktmønster vil (ifølge figur 3) afføde *flokkende* adfærd omkring systemmagten, da dens overlegne magtresurser og forfægtelse af den dominerende systemiske identitet gør den til et oplagt omdrejningspunkt for de systemiske alliancemønstre. De sekundære stater relative identitetsmæssige forenelighed med systemmagten betinger deres strategiske positioneringsmuligheder (centralt/perifert) omkring magtens centrum. De seneste to årtiers USA-centrerede sikkerhedsarkitektur har netop antaget en sådan koncentrisk form: Liberal-demokratiske NATO-lande har været placeret i inderkredsen af den systemiske alliancearkitektur, semi-autokratiske stater som Kina og Rusland har indtaget

mere eller mindre associerede positioner, mens såkaldte slyngelstater har befundet sig i en perifer og ofte direkte oppositionel rolle (jf. Joffe 2009). Den mest markante afvigelse fra den flokkende adfærd indtraf ganske symptomatisk, da USA under George W. Bush-administrationen anlagde en knapt så liberal (dvs. neokonservativ) kurs i strid med diverse multilaterale normer, hvilket fik især Frankrig og Tyskland til i et vist omfang at distancere sig.

Modellen antager videre, at et *diffust* (koncentrisk) konfliktmønster – pga. fraværet af et konkurrerende, systemisk identitetsprojekt – vil medføre *koordinerende* alliancestrategisk adfærd og hermed begrænsede balanceringsbestrebelse mellem systemmagten og de sekundære stater. International politik frem til 2001 fulgte netop et sådant mønster, idet perioden var præget af sikkerhedspolitisk afspænding og koordinering mellem det internationale samfunds centrale aktører, mens perifere, revisionistiske stater (fx Serbien og Nordkorea i 90'erne) udgjorde lokale snarere end systemiske, sikkerhedspolitiske udfordringer (jf. Walt 2000). Omvendt antager modellen, at et *distinkt* (koncentrisk) konfliktmønster – i kraft af et revisionistisk systemisk identitetsprojekt – vil resultere i *inddæmmende* alliancestrategisk adfærd, hvor systemmagten indgår i en asymmetrisk balanceringsadfærd med sekundære stater eller alternativt statsaspirende grupperinger. Det svarer til den sikkerhedspolitiske udvikling oven på terrorangrebene mod USA i 2001, hvor islamisterne åbenbarede et stærkt overraskende og tilsyneladende systemisk trusselspotentiale, som fik USA til at lancere en storstilet inddæmningskampagne i form af Krigen mod Terror. «Balanceringen» var ekstremt asymmetrisk, men ikke desto mindre særdeles intens gennem 2002–03 med to krige og væsentligt øgede forsvarsudgifter for USA's vedkommende (jf. Buzan 2006). Netop det asymmetriske trusselsbillede – og Bush-administrationens unilaterale betød, at Krigen mod Terror gradvis mistede sit systemiske momentum, og at et mere diffust konfliktmønster igen har indfundet sig med terrorbekæmpelse som en mere sekundær politisk udfordring (Forsby 2008). Under alle omstændigheder fulgte Krigen mod Terror og den midlertidige genopblomstring af den systemiske balanceringsdynamik et koncentrisk konfliktmønster snarere end at genoplive traditionel stormagtskonflikt.

Konklusion

Den kursoriske gennemgang af den sikkerhedspolitiske udvikling efter den kolde krig har blot skullet indikere analysemodellens forklaringspotentiale sammenlignet med den strukturelle realisme. Modellens relative forklaringskraft afhænger som nævnt af såvel dens empiriske som dens

logiske plausibilitet, og denne artikel har helt primært været optaget af sidstnævnte. En systematisk, empirisk testning kræver dog ikke blot, at den sikkerhedspolitiske adfærd granskes langt mere indgående og på tværs af flere perioder med konkurrerende hypoteser (såsom perioden 1815–53), men også at modellens kerneantagelser, variable og hypoteser specificeres endnu nærmere, end det har været muligt i denne artikel. Med afsæt i en pragmatisk epistemologi og en kvasi-essentialistisk ontologi har artiklen søgt at demonstrere rimeligheden af og potentialet i at udvide realismens systemiske strukturbegreb, så det favner både magt- og identitetsstrukturer på en konsistent og relativt simpel måde. Kerneantagelserne bag modeludviklingen har først og fremmest omhandlet modellens statscentriske forankring, dens identitetsstrukturalistiske forklaringslogik samt dens sammenkædning af systemets relative fordeling af magt og identitet i form af en række idealtypiske systemiske hovedkonfliktmønstre, som betinger staternes sikkerhedspolitiske adfærd. I den udstrækning antagelserne forekommer plausible, vil det næste oplagte skridt være at gå i dybden med den introducerede identitetsvariabel dels som en teoretisk konstruktion, der kræver en klar operationalisering, og dels som et empirisk fænomen, hvis eksistens og historiske udsving skal påvises (Forsby, u.f.).

Lad mig herefter vende tilbage til de metateoretiske aspekter af denne artikel (jf. introduktionen). Sikkerhedspolitik er stadig i høj grad den strukturelle realismes domæne, og dens magtcentrerede strukturbegreb gennemsyrrer hovedparten af de sikkerhedspolitiske analyser. Hovedærinde med denne artikel har været at udfylde et tomrum i den konstruktivistiske litteratur ved at lancere en ny systemstrukturel identitetsvariabel og hermed en konstruktivistisk systemlogik, som muliggør en form for teoretisk paritet med den strukturelle realisme. Eller rettere, artiklen har taget skridtet videre ved at udstikke rammerne for en teoretisk komplementaritet mellem systemiske magt- og identitetsstrukturer. Denne komplementaritet kan kaldes realistisk-konstruktivistisk, for så vidt den i ontologisk forstand benytter sig af en kvasi-essentialistisk tilgang til modeludviklingen. Og for så vidt den i teoretisk forstand indlejrer magtvariablen i en konstruktivistisk analysemodel, hvor magtlogik først i mødet med identitetslogik omformes til strukturelle sikkerhedspolitiske imperativer for staterne (via de systemiske hovedkonfliktmønstre). Artiklen har således søgt at anskueliggøre, at selv om magt og identitet principielt set kan begrebsliggøres som særskilte uafhængige systemiske variable, så bør en systemisk, sikkerhedspolitisk analysemodel sørge for at teoretisere variabelenes indbyrdes samspil.

Afslutningsvis vil det være nærliggende at perspektivere brugen af analysemodellen ud fra tidens nok mest omdiskuterede udviklingstendens i international politik nemlig Kinas opstigning. Hidtil har Kina signaleret

«fredelig opstigning» ved ikke at udfordre hverken USA eller den internationale liberale orden. Hvis Kina vælger at fortsætte ad dette spor, vil vi ifølge modellen også under en fremtidig bipolar magtstruktur være vidne til et diffust, koncentrisk konfliktmønster (dvs. «samordnet monocentrisme», jf. figur 2) i modsætning til de gængse konfliktfyldte antagelser i den realistiske magttransitionsteori (Gilpin 1981). Omvendt kan man argumentere for, at Kina bygger på nogle identitetsmæssige kerneinstitutioner – konfucianisme, den totalitære stat, civilisatorisk særskilthed, etno-kulturel homogenitet – som potentielt set kan føre til en mere grundlæggende, identitetsmæssig konflikt med Vestens liberale demokrati (Forsby, u.u. 2011; se også Jacques 2009). Såfremt Kina manifesterer sig som en konkurrerende systemisk identitet, tegner der sig mindst to perspektiver i lyset af modellen. Det ene er fremkomsten af et distinkt konfliktmønster i stil med den kolde krig (dvs. «klassisk duocentrisme», jf. figur 2), hvor de dikotomiske identitetslogikker driver en gensidigt inddæmmende sikkerhedspolitisk adfærd. Det andet perspektiv rækker længere frem til en hypotetisk fremtid, hvor et vestligt liberal-demokratisk hegemoni erstattes af «Pax Sinica». Spørgsmålet er så, hvad det vil indebære. Artiklen argumenterer for, at det ikke så meget er indholdet af de identitetsmæssige kerneinstitutioner (liberal orden versus «Pax Sinica»), som det er selve den identitetskonstitutionelle dynamik (én, to eller flere konkurrerende identiteter), der betinger staternes sikkerhedspolitiske adfærd. Det er med andre ord ikke nødvendigvis udelukkende inden for et liberal-demokratisk hegemoni, at vi vil se fredelig (dvs. *koordinerende* og *flokkende*) sikkerhedspolitisk adfærd, sådan som «den demokratiske fredstese» indikerer (Doyle 1986; Russett 1993). Det er under alle omstændigheder interessant, at der i århundreder i Sydøstasien netop eksisterede et «Pax Sinica» (et unipolært hegemoni), hvor Kinas nabostater anerkendte den kinesiske civilisations overlegenhed ved at betale (ofte symbolsk) tribut til den kinesiske kejser – til gengæld for fred (se fx Kang 2007: 18–49).

Litteratur

- Adler, Emanuel (1997) «Seizing the Middle Ground: Constructivism in World Politics», *European Journal of International Relations*, 3(3): 319–63.
- Barkin, Samuel (2003) «Realist Constructivism», *International Studies Review*, 5(3): 325–42.
- Barkin, Samuel & Bruce Cronin (1994) «The State and the Nation: Changing Norms and the Rules of Sovereignty in International Relations», *International Organization*, 48(1): 107–30.
- Barnett, Michael (1996) «Identity and Alliances in the Middle East» i Peter Katzenstein (red.) *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press (400–47).

- Brooks, Stephen & William Wohlforth (2008) *World Out of Balance: International Relations and the Challenge of American Primacy*. Princeton: Princeton University Press.
- Bull, Hedley (1977) *The Anarchical Society: A Study of Order in World Politics*. London: Macmillan.
- Buzan, Barry (2004a) *The United States and the Great Powers: World Politics in the Twenty-First Century*. Cambridge: Polity Press.
- Buzan, Barry (2004b) *From International Society to World Society: English School Theory and the Social Structure of Globalization*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Buzan, Barry (2006) «Will the Global War on Terrorism Be the New Cold War?», *International Affairs*, 82(6): 1101–18.
- Buzan, Barry m.fl. (1993) *The Logic of Anarchy: Neorealism to Structural Realism*. New York: Columbia University Press.
- Buzan, Barry m.fl. (1998) *Security: A New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Checkel, Jeffrey (1998) «The Constructivist Turn in International Relations Theory», *World Politics*, 50(1): 324–48.
- Cronin, Bruce (1999) *Community under Anarchy: Transnational Identity and the Evolution of Cooperation*. New York: Columbia University Press.
- Doyle, Michael (1986) «Liberalism and World Politics», *The American Political Science Review*, 80(4): 1151–69.
- Duffield, John m.fl. (1999) «Isms and Schisms: Culturalism versus Realism in Security Studies», *International Security*, 24(1): 156–80.
- Eriksen, Thomas (1993) *Ethnicity & Nationalism: Anthropological Perspectives*. London: Pluto Press.
- Farrel, Theo (2002) «Constructivist Security Studies: Portrait of a Research Program», *International Studies Review*, 4(1): 50–72.
- Fierke, Karin (2007) *Critical Approaches to International Security*. Cambridge: Polity Press.
- Forsby, Andreas Bøje (2008) «9/11 eller 11/9?». *Kronik i Politiken*, 3. november.
- Forsby, Andreas Bøje (under udgivelse, 2011) *End of Harmony? The Rise of the «Middle Kingdom» and the Eclipse of Western Liberal Order*. DIIS-report, Dansk Institut for Internationale Studier.
- Forsby, Andreas Bøje (under forberedelse) *Power, Identity and Security Politics*.
- Gilpin, Robert (1981) *War and Change in World Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Goddard, Stacey & Daniel Nexon (2005) «Paradigm Lost?: Reassessing Theory of International Politics», *European Journal of IR*, 11(1): 9–61.
- Gries, Peter Hayes (2005) «Social Psychology and the Identity Conflict Debate: Is a China-Threat Inevitable?», *European Journal of International Relations*, 11(2): 235–265.
- Guzzini, Stefano & Anna Leander (2006) *Constructivism and International Relations: Alexander Wendt and His Critics*. New York: Routledge.
- Hall, Rodney (1999) *National Collective Identity: Social Constructs and International Systems*. New York: Columbia University Press.
- Hopf, Ted (1998) «The Promise of Constructivism in International Relations Theory», *International Security*, 23(1): 171–200.

- Hopf, Ted (2002) *Social Construction of International Politics: Identities and Foreign Policies, Moscow 1955 and 1999*. Ithaca: Cornell University Press.
- Ikenberry, John m.fl. (2009) «Introduction: Unipolarity, State Behavior and Systemic Consequences», *World Politics*, 61(1): 1–27.
- Jacques, Martin (2009) *When China Rules the World: The Rise of the Middle Kingdom and the End of the Western World*. London: Penguin Books.
- Jepperson, Ronald m.fl. (1996) «Norms, Identity, and Culture in National Security» i Peter Katzenstein (red.) *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press (33–75).
- Joffe, Josef (2009) «The Default Power», *Foreign Affairs*, 88(5): 21–35.
- Kang, David (2007) *China Rising: Peace, Power, and Order in East Asia*. New York: Columbia University Press.
- Katzenstein, Peter (red.) (1996) *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press.
- Keohane, Robert (red.) (1986) *Neorealism and Its Critics*. New York: Columbia University Press.
- Kratochwil, Friedrich (2000) «Constructing a New Orthodoxy? Wendt's Social Theory of International Politics and the Constructivist Challenge», *Millennium*, 29(1): 73–101.
- Lauren, Paul m.fl. (2007) *Force and Statecraft: Diplomatic Challenges of Our Time*. Oxford: Oxford University Press.
- Layne, Christopher (1993) «The Unipolar Illusion: Why New Great Powers Will Rise», *International Security*, 17(4): 5–51.
- Layne, Christopher (2009) «The Waning of US Hegemony: Myth or Reality?», *International Security*, 34(1): 147–72.
- Legro, Jeffrey & Andrew Moravcsik (1999) «Is Anyone Still a Realist?», *International Security*, 24(2): 5–55.
- Lieber, Keir & George Alexander (2005) «Waiting for Balancing: Why the World Is Not Pushing Back», *International Security*, 30(1): 109–39.
- Mearsheimer, John (2001) *The Tragedy of Great Power Politics*. New York: Norton.
- Neumann, Iver B. (1996) «Self and Other in International Relations», *European Journal of IR*, 2(2): 139–74.
- Pape, Robert (2005) «Soft Balancing Against the United States», *International Security*, 30(1): 7–45.
- Paul, T. V. (2005) «Soft Balancing in the Age of U.S. Primacy», *International Security*, 30(1): 46–71.
- Price, Richard & Chris Reus-Smit (1998) «Dangerous Liaisons? Critical International Theory and Constructivism», *European Journal of IR*, 4(3): 259–94.
- Reus-Smit, Chris (1999) *The Moral Purpose of the State: Culture, Social Identity and Institutional Rationality in International Relations*. Princeton: Princeton University Press.
- Risse-Kappen, Thomas (1996) «Collective Identity in a Democratic Community», i Peter Katzenstein (red.) *The Culture of National Security: Norms and Identity in World Politics*. New York: Columbia University Press.
- Rose, Gideon (1998) «Neo-Classical Realism and Theories of Foreign Policy», *World Politics*, 51(1): 144–72.

- Rousseau, David (2006) *Identifying Threats and Threatening Identities: The Social Construction of Realism and Liberalism*. Stanford: Stanford University Press.
- Ruggie, John (1983) «Continuity and Transformation in the World Polity: Toward a Neorealist Synthesis», *World Politics*, 35(2): 261–85.
- Russett, Bruce (1993), *Grasping the Democratic Peace: Principles for a Post-Cold War World*. Princeton: Princeton University Press.
- Schroeder, Paul (1999) *The Transformation of European Politics 1763–1848*. Oxford: Clarendon Press
- Schweller, Randall (2006) *Unanswered Threats: Political Constraints on the Balance of Power*. Princeton: Princeton University Press.
- Smith, Anthony (1991) *National Identity*. London: Penguin Books.
- Steele, Brent (2007) «Liberal Idealism: A Constructivist Critique», *International Studies Review*, 9(1): 23–52.
- Sterling-Folker, Jennifer (2004) «Realist Constructivism and Morality», *International Studies Review*, 6(2): 341–44.
- Tilly, Charles (1990) *Coercion, Capital and European States AD 990–1990*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Vasquez, John & Colin Elman (2003) *Realism and the Balancing of Power: A New Debate*. Saddle River: Prentice-Hall.
- Walt, Stephen (1987) *The Origins of Alliances*. Ithaca: Cornell University Press.
- Walt, Stephen (2000) «Two Cheers for Clinton's Foreign Policy», *Foreign Affairs*, 79(2): 63–79.
- Walt, Stephen (2009) «Alliances in a Unipolar World», *World Politics*, 61(1): 86–120.
- Waltz, Kenneth (1979) *Theory of International Politics*. Reading: Mass.: Addison-Wesley.
- Waltz, Kenneth (1993) «The Emerging Structure of International Politics», *International Security*, 18(2): 44–79.
- Wendt, Alexander (1992) «Anarchy Is What States Make of It», *International Organization*, 46(2): 391–425.
- Wendt, Alexander (1999) *Social Theory of International Politics*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Wight, Martin (1997) *System of States*. Leicester: Leicester University Press.
- Wohlforth, William m.fl. (2007) «Testing Balance-of-Power Theory in World History», *European Journal of International Relations*, 13(2): 155–85.
- Wæver, Ole (2002) «Identity, Communities and Foreign Policy», i Hansen & Wæver (red.) *European Integration and National Identity*. London: Routledge (20–49).
- Zehfuss, Maja (2001) «Constructivism and Identity», *European Journal of International Relations*, 7(3): 315–48.